

MĂNĂSTIREA LUI ARON-VODĂ

DIN

ȚARINA IAȘILOR

I. NOTE ISTORICE

Pre pilda predecesorului său de întâie domnie, a lui Petru-Vodă Schiopul, care ridicase în preajma Iașilor mănăstirea Galatii ¹⁾, Aron-cel-Cumplit, Domnul Moldovei, socotind, cum zice cronicarul, ca după atâtea răutăți ce făcuse, să se apuce și de vreun lucru mai bun, să nu-i fie cu osândă de tot ²⁾, ridică și el, de cealaltă parte a târgului, «în țarină», mănăstirea ce-i luă numele—*Aron-Vodă*.

E actuala biserică de mir a lăcuiitorilor din Aroneanu ³⁾, sat așezat pe platoul dealului cu acelaș nume, ce se întinde dela nord spre sud, în partea estică a orașului, dea-stânga și alături cu dealul Șorogari, pe al

cărui capăt despre sud se desfac pitoresc Tătărașii Iașilor ⁴⁾. Nimic însă, afară de însemnările grecești ale unui târziu egumen, nu mai amintește astăzi în această sărăcăcioasă biserică de fostul ei ctitor ⁵⁾, — de acel Aron-Vodă, care-și rescumpără tiranica-i domnie prin răscoala îndrăzneată și luptele viteze împotriva Turcilor și care plăti cu închisoare și moarte silnică în temnița Vințului «legătura» cu capriciosul și ambițiosul Principe al Ardealului— Sigismund Báthory ⁶⁾.

Să cercăm dar a adună aci știrile ce am putut culege dintr'alte părți cu privire la ctitor și la ctitoria sa ⁷⁾.

*

Mănăstirea lui Aron-Vodă s'a ridicat în

¹⁾ Gh. Ghibănescu, *Bisericile din Iași*, 1902, 20-1.

²⁾ *Cronicele României sau Letopiseștele Moldaviei și Valahiei*, ed. 2-a Kogălniceanu, București 1872, I, 242 și 476.

³⁾ Dela Aroneni, cum se chemau «vecinii» sau ți-ganii mănăstirii. N. Iorga, *Floarea Darurilor II* (1907), 217.

⁴⁾ *Marele dicționar geografic al României*, București 1898, I, 126.

⁵⁾ N. Iorga, *Floarea Darurilor*, l. c. și *Inscripții*

din Bisericile României II (vol. XV din *Studii și Documente*), București 1908, 182 și Melchisedec, *Notițe istorice și arheologice*, București 1885, 285-7.

⁶⁾ A se vedea la urmă articolul: *Din posesiunile Domnilor noștri în Ardeal: Vințul și Vurperul*.

⁷⁾ În cea mai mare parte după documentele mănăstirii, ce se păstrează: o samă la Academia Română, o alta la Arhivele Statului (partida Aron-Vodă). Pentru prescurtare vom însemna pe cele dintâiu AR, pe celelalte AS.

1594 (7102) ¹⁾ și a fost, după mărturia documentelor ce pomenesc de începutul ei, **НОВА СЪЗДАНИЕ**, adică *din nou zidită*, ceea ce presupune anterioara existență acolo a unui alt lăcaș dumnezeesc ²⁾. Și, într'adevăr, anumite cărți domnești de danie numesc, între alții, ca miluitori ai mănăstirii înainte de Aron-Vodă, pe Pătru-Vodă și pe bătrânul Alexandru-Vodă ³⁾. Cel dintâiu e Schiopul, despre care se spune că a în-

se explică rostul ctitoriei lui Aron-Vodă: *el rezidi mănăstirea tatălui său* ⁵⁾.

Puțina vreme cât mai domni, Aron-Vodă se îngriji de mănăstirea sa, confirmându-i vechile danii dela Lăpușneanu (mai multe sălașe de țigani), Iancu Sasu (Sălciianii, pe Bașeu, în ținutul Dorohoi) și Petru Schiopul (Nicoreștii și Girovul, pe Cracău, în ținutul Neamțu) și conferindu-i altele noi, între cari menționăm Avereștii, tot pe Cra-

1. Biserica mănăstirii Aron-Vodă
— Înaintea lucrărilor din 1907 —

chinat prima oară mănăstirea la Sf. Gheorghe Zografu din Svetagora ⁴⁾); celălalt e Lăpușneanu, care, din faptul că e arătat ca cel mai vechiu miluitor al mănăstirii, poate fi socotit ca întemeietor al ei. Astfel

cău, în ținutul Neamțu și Rânzeștii cu balta Hărceatele, pe Prut, în ținutul Fălciu ⁶⁾), sat, acest din urmă, pe care l-a luat, precum mărturisește o carte domnească de mai târziu ⁷⁾, dela Meleștean Postelnicul

¹⁾ *Cronicele României*, II, cc.

²⁾ Cf. și Melchisedec, *Notițe istorice*, I, c., care aduce în sprijinul acestui fapt pomelnicul mănăstirii (publicat la Iorga, *Inscripții* II, 179), în care se găsește înscris numele lui Petru-Voevod [Schiopul] și Iancul-Voevod [Sasul] cu (soția lui ?) Dafina-Doamna.

³⁾ Doc. 1624 Noemvrie 15, la I. Bianu, *Documente românești*, București 1907, I, 96 și 1632 Aprilie 19.

AR. LXXVII, 53.

⁴⁾ Doc. (còpie) 1606 Mai 25. AS. I, 2.

⁵⁾ Descendența lui Aron-Vodă din Alexandru Lăpușneanu e azi pe deplin dovedită.

⁶⁾ Doc. 1663 Aprilie 9, la Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, Iași 1907, IV, 181 sq.

⁷⁾ Doc. 1623 Februarie 8, la Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, Iași 1907, II, 309 sq.

pentru viclenie împotriva Domniei, când au năvălit cu Lobodă Hatmanul căzăcesc și multă pagubă au făcut țării...

Dar vremile turburi ce urmară după prinderea și scoaterea Domnului din Scaun, sub Ștefan-Vodă Răzvan și Ieremie-Vodă Moghila, nu mai putură fi, natural, spre folosul mănăstirii. Căci până la 1601, când liniștea se restabilă, nu mai avem nici o știre despre ctitoria lui Aron-Vodă¹⁾. Dela acest

Aroneni, cari, fiind în apropierea Scaunului domnesc, puteau prea lesne să se înfățișeze pentru aceasta la fiește care nouă domnie.

*

Astfel Ieremie Moghila, sub care se făcū a doua închinare a mănăstirii la Sf. Gheorghe Zografu din Svetagora²⁾, întărește satele din Neamțu³⁾ și dăruiește un loc în oraș, în Iași⁴⁾. De asemenea fratele său Si-

2. Biserica mănăstirii Aron-Vodă
— Înaintea lucrărilor din 1907 —

an înainte însă, documentele se țin lanț: — două veacuri și jumătate, dela începutul sec. XVII până la mijlocul sec. XIX, toți Domnii ce s'au perândat pe tronul Moldovei — afară de cei cu efemeră sau nestatornică stăpânire — întăresc și acordă vechi și noi danii și privilegiile călugărilor

meon⁵⁾ și fu-său Constantin⁶⁾, dela care mănăstirea Sf. Nicolae din țină, cum i se zicea de comun, căpătă o vie la Copou⁷⁾ și mertic de pește pe tot anul dela Galați⁸⁾. Pe urma lor Radu-Vodă Mihnea confirmă daniile unchiului său Petru Schiopul⁹⁾ și adauge patru fâlci de vie în Cotnari—două

¹⁾ Doc. 1601 Iulie 15. AR. LXXVII, 33.

²⁾ Doc. 1606 Mai 25. AS. I, 2.

³⁾ Doc. citat mai sus, nota 1.

⁴⁾ Doc. 1605. AR. LXXIX, 1.

⁵⁾ Doc. 1606 Noemvrie 25. AR. LXXVII, 34.

⁶⁾ Doc. 1608 Ianuarie 28 și Iunie 3, 1609 August 6, 1610 Martie 19. AR. LXXVII, 35, 36, 37 și 38.

⁷⁾ Doc. 1608 Septemvrie 19. AR. LXXVII, 114.

⁸⁾ Doc. 1608 Decemvrie 13. AR. LXXVII, 73.

⁹⁾ Doc. 1617. AR. LXXVII, 92 (Petru Schiopul e

în dealul Balamuci și două în dealul Piscopului ¹⁾. Iar Gașpar-Vodă, deși «neștiutor rândului și obiceiurilor țării», se arată și el destul de darnic, căci, pe lângă vechile proprietăți ²⁾, acordă altele noi — prisaca din făgărișul mănăstirii Hlincea, închinată de Dragoș Mustață Postelnicul, soția lui Ana și cumnatu-său Ionașco Coșarco ³⁾.

După aceștia, Alexandru Iliăș judecă pe partea călugărilor Aroneni pricina lor cu călugării dela Golia pentru viile lui Radu-

cină cu călugării dela Roman pentru satul Nicorești ⁶⁾ și o alta cu cneaghina Mihalcei Meleștean și copii ei pentru siliștea dela Rânzești ⁷⁾. Venind apoi, pentru a doua oară în Scaun, Radu Mihnea, ca și urmașul său Miron Barnovski, reîntărește bătrânele danii ⁸⁾, adăogând o vie la Cotnari, în dealul Cârjești, dela Gheorghe Jora Pârcălabul Hotinului și dela cneghina lui Maria ⁹⁾.

Chiar scurta stăpânire a lui Alexandru

3. Biserica mănăstirii Aron-Vodă

— După lucrările din 1907 —

Vodă dela Cotnari ⁴⁾. Asemenea lui, Ștefan Tomșa, reinnoind privilegiile pentru proprietățile din Neamțu ⁵⁾, judecă o pri-

Cuconul nu trecu fără oarecare profit pentru călugării dela Aron-Vodă ¹⁰⁾. Cât privește domnia lui Moise Moghila, ea le-a

numit în mai multe documente *ѸНКА* [= avunculus, unchiu] *господсваини*). Cf. doc. 1618 Noemvrie 12. AR. LXXVII, 39 și 40, scrise chiar în mănăstire.

¹⁾ Doc. 1618 Noemvrie 16. AR. LXXVII, 126.

²⁾ Doc. 1619 Aprilie 20 și 1620 Mai 12. AR. LXXVII, 41, 42 și 43.

³⁾ Doc. 1620 Aprilie 21. AR. LXXVII, 26. — Zapisul de danie al Anei Mustețoae din 1619 Iulie 20. AR. LXXVII, 49.

⁴⁾ Doc. 1621 Iulie 4, la I. Bianu, *Documente românești*, 62.

⁵⁾ Doc. 1622 August 19 și 20, la I. Bianu, *Docu-*

mente românești, 75 și 1622 Octomvrie 28. AR. LXXVII, 115.

⁶⁾ Doc. 1621 Noemvrie 12. AR. LXXVII, 44.

⁷⁾ Doc. 1623 Februarie 8, la Ghibănescu, *Surete și Izvoade* II, 309 sq.

⁸⁾ Doc. 1624 Noemvrie 15, 1625 Ianuarie 7, 1626, Martie 24 și Septemvrie 23, 1627 Martie 19, 1628 Ianuarie 9 și Iulie 19, la I. Bianu, *Docum. românești*, 96, 98, 119-120, 135 și la AR. LXXVII, 94 și 130.

⁹⁾ Doc. 1625 Octomvrie 7 și 1626 Martie 23, la I. Bianu, *Documente românești*, 107 și 118.

¹⁰⁾ Doc. 1629 Octomvrie 1. AR. LXXVII, 51.

fost de osebit folos: în șase hrisoave rămase dela dânsul pentru Sf. Nicolae din țarina Iașilor, el confirmă averea vechii mănăstiri ¹⁾, crescând-o cu un iaz în valea Ciricului, o prisacă de stupi în Moreni și o livadă de fân tot acolo ²⁾. În sfârșit, Alexandru-Vodă Iliș dă carte de stăpânire pentru Averești, Girov și Nicorești ³⁾, iar Moise Moghila pentru daniile sale din întâia domnie ⁴⁾.

În lunga domnie a lui Vasile-Vodă Lu-

garilor dela Ionașco Cujbă biv vel Vornic ⁶⁾, o alta, tot acolo, dela Ghica vel Vornic de țara de jos și mai apoi Domn al Moldovei ⁷⁾, o prisacă în hotarul satului Crăciunești din ținutul Vasluiului ⁸⁾ și mai multe dugheni în Iași, cumpărate de Iosif, egumenul mănăstirii, dela Neculai Zugraful ⁹⁾ și dela călugării Hlinceni ¹⁰⁾.

Acest Iosif, egumen la Aron-Vodă, eră, zice Miron Costin, pe acele vremi duhovnic tuturor boerilor ¹¹⁾ și avu un însemnat

4. Biserica mănăstirii Aron-Vodă

— După lucrările din 1907 —

pul, călugării Aroneni dobândiră, pe lângă confirmarea celor vechi ⁵⁾, — noi danii și privilegii. Astfel: o vie în dealul Șoro-

rol în conjurația curtenilor moldoveni ce aduse întâia răsturnare a lui Vasile-Vodă Lupul, în Martie 1653 ¹²⁾: el fù acela

¹⁾ Doc. 1630 August 27. AR. LXXVII, 52 și 131.

²⁾ Doc. 1631 Martie 26, Aprilie 13, Mai 25 și Iunie 15. AR. LXXVII, 75, 76 (acesta pub. și în *Uricarul V*, 272—3), 77 și 78.—Doc. 1622 Ianuarie 10 cu zapisul fără dată. AS. IV, 2 și 3.

³⁾ Doc. 1632 Aprilie 19 și 1633 Ianuarie 22. AR. LXXVII, 53 și 79.

⁴⁾ Doc. 1634 Februarie 4. AR. LXXVII, 27.

⁵⁾ Doc. 1635 Decembrie 17, 1638 Aprilie 20 și Iunie 26, 1642 Aprilie 6 și August 17. AR. LXXVII, 95, 96, 133, 6 și 5.

⁶⁾ Doc. 1639 Martie 12. AR. LXXVII, 116.

Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice.

⁷⁾ Doc. 1642 Ianuarie 20, la N. Iorga, *Studii și Documente IV*, CCLXXXIX nota 2.

⁸⁾ Doc. 1652 Martie 14. AR. LXXVII, 111.

⁹⁾ Doc. 1652 Ianuarie 17. AR. LXXVII, 8.

¹⁰⁾ Doc. 1651 Aprilie 25 și Mai 12. AR. LXXIX, 6 și 7.

¹¹⁾ *Cronicele României*, ed. 2-a Kogălniceanu, I, 324. Numele egumenului, dat, desigur prin greșeala copietorilor, *Ioasaf*, trebuie rectificat prin Iosif, cum îl găsim în documente.

¹²⁾ Întreaga literatură a cestiunii la V. Pârvan, *Un vechiu monument de limbă literară românească*, București 1904, 43-4.

ce înfățișe Domnului răvașul Ciogoleștilor, prin care se descoperia fuga Logofătului Gheorghită Ștefan și ridicarea lui asupra Domniei cu Ungurii lui Kemény Iános și Muntenii lui Diicul Spătarul ¹⁾).

«Și au stătut [Vasile-Vodă] — zice mai departe cronicarul — cu mare strănsoare asupra egumenului să-i spue dela cine au eșit acel răvaș. Au stătut dintâiu călugărul foarte tare, primind și moarte, iar a vădine nu putea, că eră dat cu taină de ispovedanie răvașul. Iar dacă s'au străns boerii la sfat, și arătând călugărului și munca, Vasile-Vodă, ca pentru un lucru ca acela ce se atinge de domnie și de atâtea case, deci, luându-și egumenul și dela vlădica Varlaam, ce eră pe atunci Mitropolit, deslegare, au spus călugărul anume cine au dat răvașul» ²⁾).

Aceasta se petrecea în Dumineca din 30 Martie (9 Aprilie) 1653 ³⁾, — adică tocmai în ziua în care Vasile-Vodă Lupul plănuise să viziteze, împreună cu Patriarhul Macarie al Antiohiei, mănăstirea lui Aron-Vodă. Căci, într'adevăr, iată ce cetim în memoriile arhidiaconului Paul de Aleppo:

«În a cincina Duminecă din Post, ... Înălțimea sa Beiu înștiință pe Domnul nostru Patriarhul că va ascultă liturghia la mănăstirea Aron-Vodă, afară din oraș. Însă în acea dimineață el apărură foarte supărat... Acum se întâmplă o nenorocire, care opri pe Beiu a se mai arăta în public în acea zi... Un preot duhovnic îi aduse o hârtie

ce-i dovedia că boerii au conspirat... ca să omoare pe Beiu» ⁴⁾)... Urmează apoi povestirea evenimentelor, prea bine cunoscute, care ridicară în tronul Moldovei pe Gheorghe-Vodă Ștefan ⁵⁾).

Astfel se zădărnici plănuita vizită și deci, ca urmare, transmiterea, prin prețioasele memorii ale arhidiaconului Paul de Aleppo, a descrierii ce el, precum tuturor celorlalte biserici și mănăstiri văzute în Moldova și Țara-Românească, ar fi făcut-o ctitoriei lui Aron-Vodă, despre a cărei stare din trecutul mai depărtat nu posedăm, din nefericire, nici o mărturie scrisă. Trebuie dar să ne mulțumim,

în această privință, cu elementele de reconstituire ce biserica însăși a păstrat până la noi ⁶⁾).

În vremea lui Vasile-Vodă cade și așe-

5. Filaret Beldiman Apamias
— Fost egumen la Aron-Vodă —
(Portret mural în biserica domnească din Câmpulung)

¹⁾ *Cronicele României*, I. c.

²⁾ *Ibidem*.

³⁾ Precizarea datelor, la I. Sirbu, *Matei-Vodă Bășarabă's auswärtige Beziehungen*, Leipzig 1899, 326-7.

⁴⁾ *Călătoriile Patriarhului Macarie*, ed. Em. Cio-

ranu, București 1900, 39—40.

⁵⁾ Iorga, *Studii și Documente* IV, CCXLII sq. și Sirbu, *ibidem*, I. c.

⁶⁾ A se vedea mai departe articolul d-lui arhitect N. Ghika-Budești.

zarea călugărilor dela Halki, de lângă Constantinopol, în mănăstirea lui Aron-Vodă, — mai întâiu provizoriu, apoi statornic. Și anume. Venind după elemosină la curtea bogatului Voivod, ei căpătară adăpost în chiliile dela Sf. Nicolae din țarina Iașilor, adăpost pe care-l reînnoiră ori de câte ori, potrivit hrisovului de danie ce obținură în 1644 Aprilie 18¹⁾, trebuiau să vină în țară după mila acordată. Astfel, cu vremea, mănăstirea deveni metoh al călugărilor dela Halki, ceeace, cum vom vedea, va întări chiar cărțile domnești de mai târziu ²⁾.

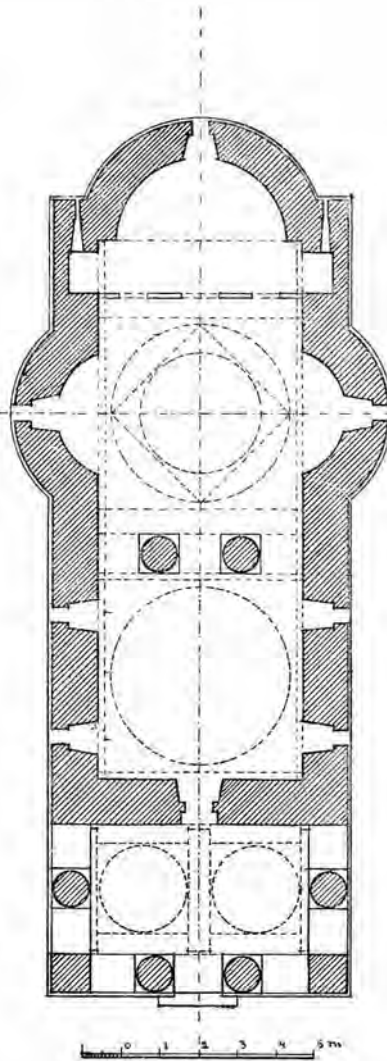
*

După Vasile Lupul, Ștefăniță-Vodă, fiu-său, iartă de dările domnești satele mănăstirii din Neamțu ³⁾ precum și Rânzeștii din ținutul Fălciului, slobozie pe seama căreia învoește să se aducă și să se așeze oameni streini, fie de celimbă vor fi, din țara muntenească, ungurească, leșească sau dintr'alte părți ⁴⁾. Tot el scutește de camână și bezmen pivnițele și dughelele din Iași ale mănăstirii ⁵⁾. Reînnoirea acestui din

urmă privilegiu, călugării o dobândiră și dela Constantin-Vodă Cârnuț, cu una din acele rarissime cărți ce ne-au rămas din vremea stăpânirii de câteva săptămâni a acestui Basarab de rassă în Moldova ⁶⁾.

Dar Domnul care avu pentru mănăstirea lui Aron-Vodă o mai mare solitudine fû Eustratie Dabija-Vodă. Într'adevăr, din multele sale hrisoave vedem că, după ce confirmă privilegiile de care fû vorba mai sus ⁷⁾, el dăruiește sfântului lăcaș o samă de poslușnici ⁸⁾ precum și un loc de hrană împrejurul mănăstirii din hotarul domnesc al târgului ⁹⁾. Apoi, printr'un mare document din 1663 Aprilie 9, întărește toate proprietățile de până atunci ale mănăstirii ¹⁰⁾.

Din acest document aflăm că, afară de cele menționate până aci, fundația lui Aron-Vodă mai posedă următoarele proprietăți: Ochinteștii, în ținutul Sorocii, dela Nastasia Oproae; Pârliții, tot în ținutul Sorocii, dela Leondari Vameșul, care-l aveă de cumpăratură dela Eustratie Lo-

6. Biserica mănăstirii Aron-Vodă
— Planul —

¹⁾ Doc. orig. AS. I, 3. La reînnoirea Gecii trecută prin Țara-Românească, cerșind milă și de aci. Hrisovul lui Matei Basarab din 1644 Iulie 17, prin care le acordă o danie anuală, se găsește în actele mănăstirii Aron-Vodă la AS. I, 4. O traducere grecească, tot acolo, V, 3.

²⁾ Pentru o danie dela Maria, fca lui Vasile Lupul și soția lui Ianus Radziwill, v. N. Iorga, *Studii și Documente* IV, 31 n. 1.

³⁾ Doc. 1659 Noemvrie 29 și 1660 Mai 18. AR. LXXVII, 54 și 55.

⁴⁾ Doc. 1659 Decemvrie 26, 1660 Martie 8, Mai 7 și Septemvrie 1. AR. LXXVII, 7, 8, 9 (acesta pub. de d. Iorga, în *Studii și Documente* IV, 270-1) și 10.

⁵⁾ Doc. 1659 Decemvrie 13 și 1660 Iunie 12. AR. LXXVII, 139 și LXXIX, 9.

⁶⁾ Doc. 1661 Ianuarie 26, la Iorga, *Studii și Documente* IV, CCCIX n. 1.

⁷⁾ Doc. 1659 Decemvrie 15, 1661 Decemvrie 15, 1662 Ianuarie 2 și 6, Octomvrie 8, Noemvrie 9, 1664 Ianuarie 28 și 1665 Mart 3. AR. LXXVII, 140, 56, 11, 12, 134, 13, 57, 14 și 15.

⁸⁾ Doc. 1661 Decemvrie 18. AS. I, 5.

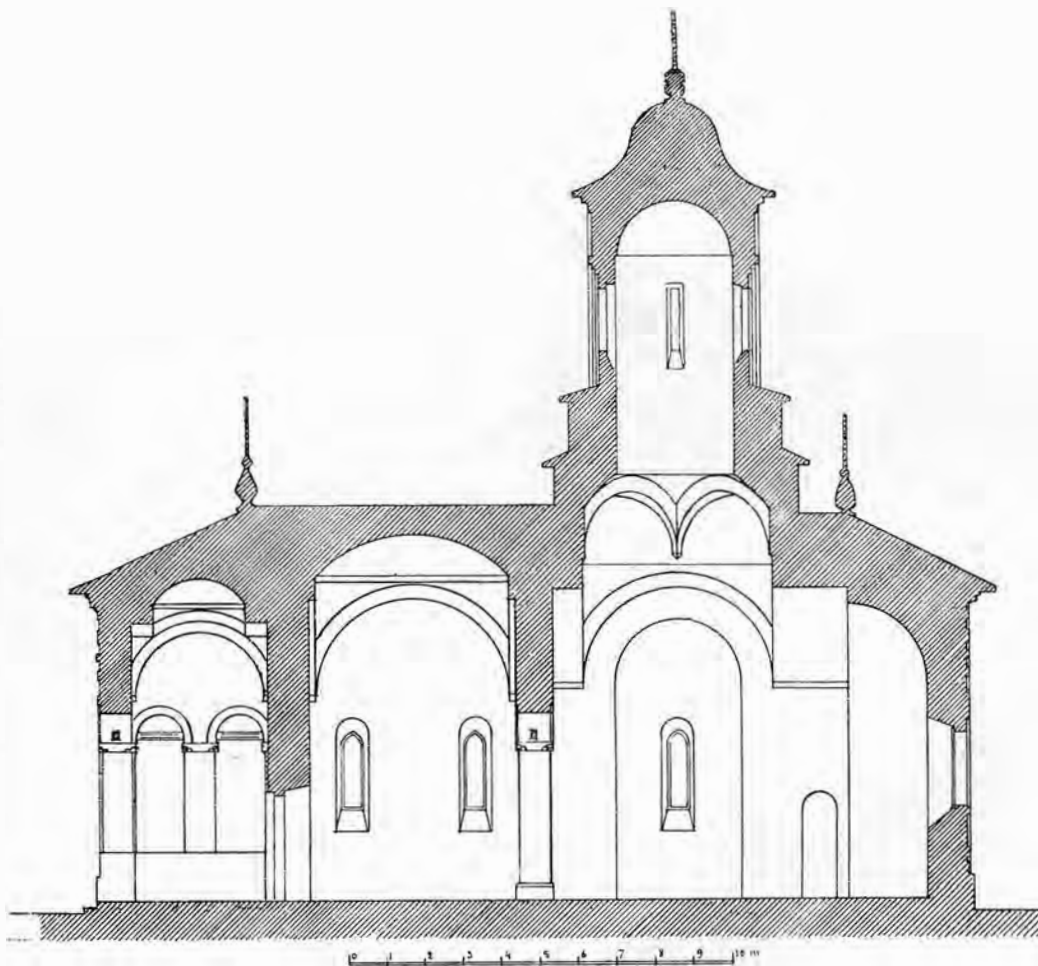
⁹⁾ Doc. 1662 Iunie 6 (Ghibănescu, *Surete și Izvoade* IV, 173), Iunie 7 (AR. LXXVII, 80), Iunie 10 (AR. LXXVII, 81) și Octomvrie 12 (Ghibănescu, *ibidem*, 317).

¹⁰⁾ Doc. 1663 Aprilie 9, la Ghibănescu, *ibidem*, 181 sq.

gofătul, iar acesta de danie dela Moise Moghila; Mieraștii, în ținutul Tecuciului, pe apa Bârladului, dela Enache Postelnicul; Coropcenii, jumătate de sat, în ținutul Iașilor, dela Ionașco Coropcă; Fetioneștii și Coțmăneștii, câte jumătate de sat, ambele în ținutul Iașilor, schimb dela Gheorghe Jora Pârcălabul, pentru siliștea Sălciunii dela ținutul Dorohoiului. Apoi vii: la

lul Vacota — una dela un anume Nanu, alta cumpărată de călugări ¹⁾.

Acum că cunoaștem întreaga avere a mănăstirii lui Aron-Vodă, nu mai e nevoie să înșirăm aci arătările cu privire la această avere din sutele de documente, pe cari călugării le dobândiră dela Domnii următori până târziu în sec. XIX. E destul numai să menționăm noile danii, cumpără-

7. Biserica mănăstirii Aron-Vodă

— Secțiune longitudinală —

Cotnari, în dealul Mândrul și în Buhalnița, la Zlodinca, aproape de via părintelui Sava Mitropolitul, dela Safta Prăjească, fica lui Grama Stolnicul, în sfârșit, la Iași, în dea-

turi și privilegiile cuprinse în ele. Astfel, dela Gheorghe Duca ²⁾ până la Constantin Cantemir ³⁾, Aronenii obținură o sumedenie de hrisoave dela Iliăș Alexandru ⁴⁾, Gheor-

¹⁾ După doc. citat în nota precedentă.

²⁾ Doc. 1605 Noembrie 28, Decembrie 13, 1666 Februarie 28, Martie 22, Aprilie 6 și iarăș Aprilie 6. AR. LXXVII, 16, 29, 17, 58, 18 și 82.

³⁾ Doc. 1686 Mai 8, 1690 Octomvrie 5 și 1692 Ianuarie 30. AR. LXXVII, 63, 30 și 22.

⁴⁾ Doc. 1666 August 1, 5, 20, 24 și 30, Septemvrie 12. AR. LXXVII. 141, 135, 19, 20, 59 și 83.

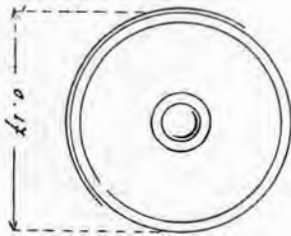
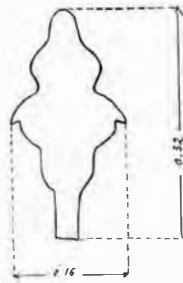

ghe Duca în a doua domnie ¹⁾, Ștefan Petriceicu-Vodă ²⁾, Antonie Ruset ³⁾, Gheorghe Duca în a treia domnie ⁴⁾ și Dumitrașcu Cantacuzino ⁵⁾. Toate aceste hrisoave privesc însă zestrea cea veche a mănăstirii, și abia în vremea lui Constantin Cantemir soborul și egumenul dela Aron-Vodă ajung să mai cuprindă o casă în Iași, «la poporul Curărarilor, lângă școala Jidovilor» ⁶⁾, două dugheni tot acolo, «în târgul Făninei» ⁷⁾ și o vie la Șorogari ⁸⁾.

Între cele două domnii ale lui Constantin Duculeț, dela cari nu avem nimic nou ⁹⁾, Antioh-Vodă întărește mănăstirii stăpânire peste părțile de moșie dăruite de Lupul Prăjescu biv Clucer în Hănăseni și Știubeeni la ținutul Fălciului ¹⁰⁾. Iar în timpul celei de a doua domnii a lui Mihai Racoviță — căci dela întâia nu ne-a rămas ceva mai deosebit ¹¹⁾ — mănă-

ce se chiamă Prisăcile, costișa despre apus, în țarina Iașilor ¹⁴⁾.

Dela Nicolae Mavrocordat, din prima domnie nu posedăm decât o reconfirmare a siliștei dela Prisăci ¹⁵⁾; din a doua domnie însă avem: o moșie la Pietreni, în ținutul Iașilor ¹⁶⁾, o dughiană pe podul Hagioaei ¹⁷⁾ și o vie în dealul lui Brândză ¹⁸⁾. Tot acum călugării dela Halki se reîntorc după elemosină. Și, fiindu-le mănăstirea la mare nevoe, Domnul, cu arhieriei țării și cu sfatul boerilor, reînoește mila lui Vasile-Vodă Lupul (6600 aspri), milă ce, din tâmplarea vremilor, au lipsit până atunci ¹⁹⁾: În acelaș timp scutește de toate dările și angheriile mănăstirea lui Aron-Vodă ²⁰⁾, ca una ce eră — precum întărește un hrisov dela Constantin Mavrocordat, al doilea urmaș al lui Mihai Racoviță în ultima sa domnie ²¹⁾ — metoh Halkiei.

8. Biserica mănăstirii Aron-Vodă
— Desemnuri pe teracotele
de ornamentație —

stirea câștigă un vad de moară în șesul Ciricului ¹²⁾, o vie la Șorogari ¹³⁾ și o siliște

Căci avut-au — se zice în acest hrisov — metoh aici în țara Moldovei pre această

¹⁾ Doc. 1668 Noemvrie 28, 1669 Fevruarie, 1670 Fevruarie 13 și Mai 6. AR. LXXVII, 60, 136, 142 și 137.

²⁾ Doc. 1673 Ianuarie 28. AR. LXXIX, 11.—Cf. și 1675 Aprilie 26. AR. LXXVII, 68.

³⁾ Doc. 1675 Decemvrie 19 (AR. LXXVII, 143) și 20 (Ghibănescu, *Surete și Izvoade* V, 91 sq.), Decemvrie 29 și 1678 Ianuarie 9. AR. LXXVII, 21 și 61.

⁴⁾ Doc. 1679 Iunie 20. AR. LXXVII, 5 și 1681 Ianuarie 10. AR. LXXVII, 62.

⁵⁾ Doc. 1685 Fevruarie 17. AR. LXXVII, 84.

⁶⁾ Doc. 1691 Martie 15. AR. LXXIX, 16.—Cf. și 1693 August 30. AR. LXXVIII, 8.

⁷⁾ Doc. 1692 August 28. AR. LXXIX, 17.

⁸⁾ Doc. 1692 Octomvrie 19. AR. LXXVII, 122.

⁹⁾ Doc. 1693 Septemvrie 8 și 15, 1694 Fevruarie 3 și 1701 Noemvrie 22. AR. LXXVII, 23 și 31, LXXIX, 18 și LXXVII, 64.

¹⁰⁾ Doc. 1699 Decemvrie 11. AR. LXXVII, 51.—Cf. și 1699 Ianuarie 13. AR. LXXVII, 144.

¹¹⁾ Doc. 1703 Noemvrie 26, Decemvrie 18 și 1704 Martie 16. AR. LXXVII, 85 și LXXVIII, 7 și 6.

¹²⁾ Doc. 1707. AS. IV, 4.

¹³⁾ Doc. 1709 Martie 2. AR. LXXVII, 123.

¹⁴⁾ Doc. 1709 Septemvrie 15. AR. LXXVII, 86.

¹⁵⁾ Doc. 1710 August 9. AR. LXXVII, 87.

¹⁶⁾ Doc. 1712 Iunie 25. AS. IV, 5.

¹⁷⁾ Doc. 1713 Octomvrie 15. AR. LXXVII, 145.

¹⁸⁾ Doc. 1715 Septemvrie 8. AR. LXXVII, 112.

¹⁹⁾ Doc. 1714 Mai 9. AS. I, 9.

²⁰⁾ Doc. 1714 Noemvrie 10. AS. I, 7.

²¹⁾ Doc. 1716 Fevruarie 25, Iulie 23, 1717 Mai 1 și 1717 (fără lună și zi). AR. LXXVII, 88, 88, 90 și 91.—De la acesta avem un doc. pentru siliștea dela Prisăci din 1721 Decemvrie 4. AR. LXXVIII, 1.

sfântă mănăstire a lui Aron-Vodă... dela care însă nu-i putea merge nici un venit, nici un ajutor, fiind și această sfântă mănăstire căzută la mare lipsă și slăbiciune, din tâmplarea vremilor ce au venit asupra acestui pământ. Drept aceea se reînțește scutirea de toate dările și angheriile, între altele și pentru ca «metohul să-l aducă la starea ce să cade, după mila ce-am făcut, să îngrădească mănăstirea, și toate cele stricate și pustiite să le direagă»¹⁾.

*

Iată dar în ce stare se găsiă pe la jumătatea sec. XVIII mănăstirea lui Aron-Vodă. Și eră firesc. Căci proprietățile ei — moșiile, viile, pădurile, fânețele, prisăcile, livezile, iazurile, morile etc. — erau neglijate și înstrăinate²⁾. Venitul sfântului lăcaș rămase numai în prăvăliile din Iași și în privilegiile domnești: parte din vamă, sare din ocnă, scutiri de bir — pentru poslușnici, de văcărit — pentru vite, de desetină — pentru stupi, de gorșină — pentru oi, de camână și bezmen — pentru dugheni și pivnițe, de pogonărit și vădrărit — pentru vii și crame. Și așa mai departe, precum reese din documentele acestei vremi, date de Grigorie Ghica, în a doua domnie³⁾, de Ioan Mavrocordat⁴⁾, de Constantin Racoviță⁵⁾, de Matei Ghica⁶⁾, de Constantin Racoviță în a doua domnie⁷⁾, de Scarlat Ghica⁸⁾, de Ion⁹⁾ și Grigore Callimachi¹⁰⁾,

de Grigore Ghica¹¹⁾, de Constantin Muruzi¹²⁾, de Alexandru Const.¹³⁾ și Alexandru Ioan Mavrocordat¹⁴⁾, de Alexandru¹⁵⁾ și Constantin Ipsilanti¹⁶⁾ și de Scarlat Callimachi¹⁷⁾.

La atât se redusese așa dar acum viața mănăstirii Sf. Nicolae din țarina Iașilor: — ea nu mai avea nici măcar atât cât să-și apere de ruină biserica și clădirile. Astfel, din pomenita «samă» a anului 1781, vedem că mănăstirea lui Aron-Vodă se află «neîngrijită și pe multe locuri oborită, cu turnul descoperit, fără ogradă, casele vechi și mai de tot descoperite»¹⁸⁾. Trei ani după aceasta, la 1784 August 16, Domnul însuș, Alexandru Const. Mavrocordat, ne arată că mănăstirea e stricată și aproape de cea de istov cădere, că de nu se va tocmi, în curând este a se surpă. Drept aceea el poruncește egumenilor dela Trei Sfetitele și dela Barnovski ca împreună cu Ioniță Cantacuzino biv vel Vornic și Constantin Paladi biv vel Agă să meargă la fața locului, să cerceteze stricăciunile ce sunt atât la biserică cât și la mănăstire și să socotească suma de bani trebuitoare pentru a lor tocmire¹⁹⁾.

Izvodul pentru meremetisitul bisericii, chiliilor, precum și a celorlalte clădiri, s'a întocmit îndată de către doi meșteri — un lemnar și un zidar — și prevedeă reparații radicale peste tot²⁰⁾. Dar se vede

¹⁾ Doc. 1734 Ianuarie 20. AS. I, 12.

²⁾ În această privință e caracteristică «sama» pe 1781 a mănăstirii -- AS. V, 35 — din care aflăm că avea, între alte moșii, în ținutul Iașilor, Tăisenii, *care nici nu să știe unde iaste* și Buciumenii, *care se stăpânește de alții*. Asemenea mărturia lui Dometian Arhimandritul, egumenul din 1789—94, că la venirea sa în mănăstire, a găsit patru moșii vândute. V. Iorga, *Inscripții* II, 182.

³⁾ Doc. 1736 August 13. (AS. I, 13), 1736 Mai 21 și 1737 Iunie 11. AR. LXXVII, 101 și 102.

⁴⁾ Doc. 1744 Ianuarie 21. AS. I, 15 și 1744 Mai 29. AR. LXXVII, 24.

⁵⁾ Doc. 1751 Mai 9. AR. LXXVII, 104.

⁶⁾ Doc. 1755 Aprilie 13. AS. Ib, 1.

⁷⁾ Doc. 1756 Septembrie 12. AR. LXXVII, 105.

⁸⁾ Doc. 1756 Septembrie 30. AS. Ib, 2.

⁹⁾ Doc. 1760 Iunie 11. AR. LXXIX, 19.

¹⁰⁾ Doc. 1762 August 5. AR. LXXVII, 65 și 1764 Februarie 10. AS. Ib, 3.

¹¹⁾ Doc. 1765 Iunie 24. AR. LXXVII, 107; 1764 Iulie 12, 1776 Noembrie și 1777 Mai. AS. Ib, 4, 5 și 6.

¹²⁾ Doc. 1780 Iulie 6. AR. LXXVII, 152; 1780 Septembrie și 1782 Martie 20. AS. Ib, 7 și 8.

¹³⁾ Doc. 1783 Noembrie 12. AS. Ib, 9.

¹⁴⁾ Doc. 1786 Mai 15. AS. Ib, 10.

¹⁵⁾ Doc. 1788. AR. LXXVII, 109.

¹⁶⁾ Doc. 1801 Aprilie 16. AS. Ib, 13. Către Cămărașul Ocnei pentru 1000 oca de sare anual.

¹⁷⁾ Doc. 1813 Martie 24, 1818 Iunie 12 și 1819 Mai 14. AS. Ib, 14, 16 și V, 94.

¹⁸⁾ Doc. AS. V, 35.

¹⁹⁾ Doc. AR. LXXIX, 20.

²⁰⁾ Doc. 1784 August 26. AS. V, 39.

că, atunci ca și azi, lucrurile nu se prea zoriau. Căci abia în 1787 se executară me-remetisirile puse la cale în 1784, anume în timpul lui Dometian Arhimandritul, grec dela Halki, dar, cum vom vedeà, călugăr cucernic și egumen vrednic, care, când veni în mănăstire, precum însuș mărturisește, află biserica pustie și cu totul goală, — cât nici rogojină să aștearnă, nici ușe să închidă n'aveà...¹⁾ Dar cu aceasta am ajuns la seria egumenilor mănăstirii lui Aron-Vodă.

*

Cel dintâiu menționat e Isaia la 1619 Iulie 20²⁾. După el urmează Gavriil, pe care-l găsim pomenit la 1627 Mai 18³⁾. Apoi, de sigur pe urma unui predecesor al cărui nume documentele nu ni l-a păstrat, vine Iosif, între 1651 Aprilie 25 și 1666 Aprilie 6⁴⁾, egumenul din timpul lui Vasile-Vodă Lupul, despre care s'a amintit mai sus.

După acest «duhovnic al boerilor din Iași» și, desigur, iarăș pe urma unui anonim, al doilea până acum din serie, cunoaștem pe Ioanichie, între 1690 Octomvrie 5 și 1710 August 9⁵⁾ și apoi pe vlădica Dionisie proin episcop de Ciorlù (Τζορλου) între 1713 Octomvrie 15 și 1717 Mai 1⁶⁾. Lui îi urmează o și mai înaltă față bisericească — Mitrofan proin mitropolit de Ciorint, pe care-l găsim pomenit la 1721 Decemvrie 14⁷⁾. Succesorul acestuia fù — cu

vre-un intermediar sau uu, e greu de hotărît — Neofit, menționat la 1736 Mai 21 și 1737 Iunie 11⁸⁾. Apoi, acesta de sigur cu predecesor, Filaret între 1756 Septemvrie 12 și 1765 Iunie 24⁹⁾.

Sofronie—1767 August 17¹⁰⁾—precedează pe Teofil, care egumenește dela 1776 Octomvrie 16 până la 1781 Mai 1 și care, vinovățindu-se cu administrarea averii sfântului lăcaș, se întoarse de unde veni, dispărând cu butca și telegarii mănăstirii¹¹⁾. Chiril fù pus să aducă rânduială în moștenirea prădată a lui Teofil. — Ce făcù și acesta, am văzut când am arătat în ce stare se găsià ctitoria lui Aron-Vodă între 1781 — 1784, tocmai timpul egumeniei sale¹²⁾. Lui îi urmă Dometian Arhimandritul, care păstori până la moarte-i, întâmplată în Septemvrie 1794¹³⁾. Acesta fù, pentru vremile-i scăzute și ticăloșite, un adevărat ctitor al mănăstirii. Căci sub el s'a restaurat biserica, pe care a înzestrat-o cu odoare, cărți și odăjdii¹⁴⁾, pe lângă alte multe lucruri de gospodărie, procurate pe sama mănăstirii, ce erà «cu totul lipsită de cele trebuincioase»¹⁵⁾. Sentimentul de recunoștință pentru buna-i administrație se exprimă în hotărîrea lui Alexandru Ipsilanti din 1787 Iunie 11, prin care se mărturisește că de vreme ce prea cuviosul Arhimandrit Dometian, ca unul ce s'au arătat silitor, folositor și bine chivernisor

¹⁾ Iorga, *Inscripții* II, 182.

²⁾ I. Bianu, *Documente românești*, 44.

³⁾ Idem, *ibidem*, 139.

⁴⁾ Doc. AR. LXXIX, 6 și LXXVII, 82. Cf. și doc. din 1651 Mai 12, 1652 Ianuarie 1 (AR. LXXIX, 7, 8), 1662 Martie 20, Iunie 10 (AR. LXXVII, 218, 81) și 1662 Octomvrie 12, la Ghibănescu, *Surete și Izvoade* IV, 317.

⁵⁾ Doc. AR. LXXVII, 30 și 87. — Cf. și doc. din 1693 Septemvrie 8, 1699 Decemvrie 11 (AR. LXXVII, 31, 151), 1704 Martie 16 (AR. LXXVIII, 6) 1708 (AS. IV, 4) și 1709 Martie 2.

⁶⁾ Doc. AR. LXXVII, 145 și 91. Cf. și doc. din 1715 Septemvrie 8 și 1716 Iulie 23 (AR. LXXVII, 112, 89).

⁷⁾ Doc. AR. LXXVIII, 1.

⁸⁾ Doc. AR. LXXVII, 101 și 102.

⁹⁾ Doc. AR. LXXVII, 105 și 107. Cf. și doc. din 1756 Octomvrie 10 și 1762 August 5 (AR. LXXVII, 106, 65), 1763 Iunie 1 (AS. IV, 6) și 1764 Februarie 10 (AS. I, 3).

¹⁰⁾ Doc. AR. LXXVII, 124.

¹¹⁾ Doc. AS. I-b, 11. Cf. și doc. 1780 Iulie 6.—AR. LXXVII, 152.

¹²⁾ Doc. AS. V, 35, 38. Cf. și doc. 1782 Martie 20, 1783 Noemvrie 12. AS. I-b, 8 și 9,

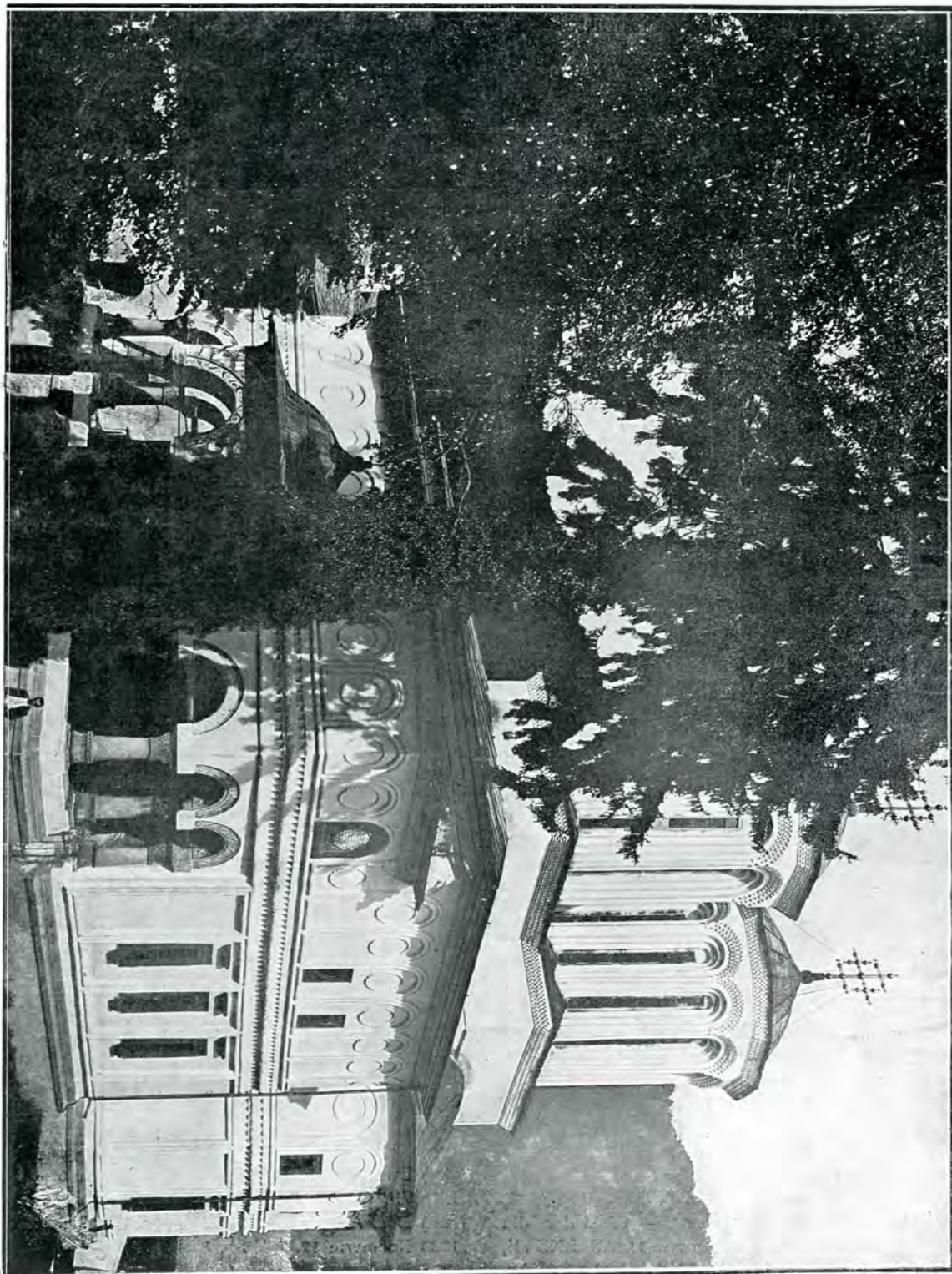
¹³⁾ Doc. AS. V, 46, 55. Cf. și doc. 1787 Iulie 30, Octomvrie 8, 1788 Februarie 31, 1789 Februarie 20 și 1791 Aprilie 1. AS. V, 48, 49, III, 2, V, 56.

¹⁴⁾ Doc. 1785 Mai 1. AS. V, 47 și Iorga, *Inscripții* II, I. c.

¹⁵⁾ Doc. 1787 Octomvrie 20. AS. I-b, 12.

până acum mănăstirii Aron-Vodă, precum au dovedit dumnealor boerii epitropi, cari

men, i se dă iarăș mănăstirea pe a sa purtare de grije ⁴⁾).

— Biserica cea mare : Vedere dela apus miază-zi —

9. Mănăstirea Hurezi

l-au cerut, a rămâne și mai departe egu-

După moartea lui Dometian, întâmplată

⁴⁾ După rezoluția domnească pusă pe anaforaua

velișilor boeri din 1787 Iunie 11. AS. V, 45.

în mănăstire, se așează egumen părintele
vlădica Teoclit Evhaiton (Εὐχάιτων), care

25, ne-a rămas cartea lui Veniamin Mitro-
politul, prin care dă ocărmuirea mănăstirii

10. Mănăstirea Hurezi

— Biserica cea mare: Vedere dela apus —

stăpâni îndelung, dela 1794 până dincolo
de anul 1827. Căci din acest an, August

lui Aron-Vodă «prea sfinției sale fratelui
Teoclit Evhaiton, precum și mai 'nainte au

avut-o»¹⁾. Se vede dar că egumenia lui fusese cu întreruperi. Și, în adevăr, pentru intervalul 1811 Martie 7—1812 Septembrie 1, găsim în fruntea mănăstirii lui Aron-Vodă pe Filaret Arhimandritul²⁾, vlădica Apamias de mai târziu, fratele cunoscutului scriitor Alexandru Beldiman Vornicul³⁾, care egumeni multă vreme la Slatina în Moldova⁴⁾ și, după ce trecu în Țara-Românească, la mănăstirea domnească a Câmpulungului, unde i se vede chipul, ca ctitor, de oarece, sub privigherea lui, în 1827, s'a restaurat biserica de Grigorie-Vodă Ghica (1822—1828)⁵⁾.

Cu Antim, menționat la 1842 Iunie 6 și Noemvrie 9⁶⁾, se închee seria egumenilor dela Aron-Vodă, așa precum și precât s'a putut ea reconstitui după documentele cercetate.

*

Ca încheere amintim că între aceste documente se găsește o carte din 1788 August 31, prin care Generalul-șef al armatelor rusești de ocupație a țării poruncește ca mănăstirea lui Aron-Vodă să fie scutită de greutate și apărută de răutăți⁷⁾. Evident, această carte a fost cerută de călugării Aroneni, cari erau, precum dovedesc întâmplările trecute, serios și direct amenințați ori de câte ori oști pământene sau streine veniau asupra Capitalei, lăcașul fiindu-le în marginea Iașilor, pe drumul Hotinului⁸⁾. Căci nu odată atari oști tă-

bărșeră și se bătuseră în preajma mănăstirii, aducând pagubă și insuflând temere pașnicilor ei rugători.

Astfel, pentru a nu pomeni decât evenimentele mai de seamă, aci s'a dat, în Februarie 1661, lupta dintre Tătarii lui Ștefăniță-Vodă Lupul și Cazacii lui Constantin-Vodă Cârnuț, — luptă ce puse capăt domniei efemere a acestui Basarab în Moldova⁹⁾, aci tăbăriră, în Octomvrie 1685, oștile Țării-Românești ale lui Șerban-Vodă Cantacuzino, chemate de Turci a participa la marea lor expediție din acest an împotriva Leșilor¹⁰⁾ și aci se refugiă cu slujitorii săi Dumitrașcu-Vodă Cantemir, când, în așteptarea mântuitoare a Muscalilor, primi vestea amăgitoare că Turcii vin să-l mazilească¹¹⁾.

Evident că întâmplări ca aceste nu puteau trece fără pagubă pentru mănăstirea lui Aron-Vodă, care, cum s'a văzut mai sus, din felurite alte pricini, mergea din ce în ce mai rău și mai spre scădere, așa că, pe la miezul secolului trecut, averea ei, vândută la licitație pe *trei* ani, abia aducea 3.620 galbeni¹²⁾. Curând apoi, la secularizare, se pierd și puținul acesta, ce, de altminterlea se împărția cu Patriarhia la care eră închinată și care, în nemernicia ei, *dăduse* în arendă — ne spune cu multă mâhnire și legiuită revoltă fericitul Melchisedec — mănăstirea cu egumenia și proprietățile ei unei femei dela Constantino-

¹⁾ Doc. AS. V, 97. Cf. și doc. 1795 Februarie 20, 1800 Noemvrie 5, 1801 Octomvrie 5 și 26, 1803 Ianuarie 20. AS. III, 7, V, 69, 70 și 71. Apoi, după Filaret, 1813 Aprilie 22, 1815 Aprilie 25, 1816 Martie 30. AS. Ib, 14, V, 85, 86 și 90. — În sfârșit, 1816 Mai 30, la I. Bianu, *Catalogul manuscrisurilor românești I*, 540 și 1818 Iunie 12, 1814 Mai 14. AS. Ib, 16 și V, 94. Cf. și Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei*, 331.

²⁾ Doc. 1815 Mai 10. AS. V, 87. Apoi 1812 Februarie 22, August 10 și 1811 Noemvrie 15. AS. 77, 82 și 76. Din acest din urmă document vedem că mănăstirea avea și venitul dela șase vaduri pe apa Nistrului, în ținutul Sorociei, și anume: Iarova, Vasilcău, Cerlina, Sinăteaca (?). Rașcovul și Tarosie.

³⁾ A se vedea pentru el, Iorga, *Istoria Bisericii*

Române, Vălenii de Munte 1909, II tabla.

⁴⁾ În doc. Slatinei (azi la Casa Bisericii), cari vor fi publicate, se găsesc foarte multe știri cu privire la egumenia sa în această mănăstire.

⁵⁾ N. Iorga, *Inscripții din Bisericele României I*, 127.

⁶⁾ Doc. AS. V, 104 și 105.

⁷⁾ Doc. AS. V, 50.

⁸⁾ Ghibănescu, *Bisericele din Iași*, 20.

⁹⁾ Iorga, *Studii și Documente IV*, CCCVIII-CCCX. Cf. și *Cronicile României I*, 370.

¹⁰⁾ Iorga, *Studii și Documente*, XI, 158.

¹¹⁾ Idem, *Istoria literaturii românești în sec. XVIII*, I, 127.

¹²⁾ V. Uricarul VI, 93.

pol, care știu să dobândească această fa-voare dela diplomația țarigrădeană ¹⁾.

Devenită biserică de mir pe seama sa-
tului alcătuit în juru-i, fundația lui Aron-
Vodă rămase cu totul tot părăsită și ne-
îngrijită. Așa se explică starea cea mizeră
și ticăloșită în care învățații cercetători ai
monumentelor noastre străbune ne arată

că găsiră acest sfânt lăcaș dumnezeesc ²⁾.
Prin lucrările de conservare, recomandate
de Comisiunea monumentelor istorice și
întreprinse în vara anului 1907, sub con-
ducerea d-lui Arh. N. Ghika-Budești, bise-
rica din Aroneanu a fost readusă, firește,
în marginea mijloacelor disponibile, la cea
mai de cuviință stare ³⁾.

ALEX. LĂPĂDATU.

II. DESCRIERE ARHITECTONICĂ

Biserica zisă azi Aroneanu este
așezată la marginea satului
cu acelaș nume, într'un loc
ridicat, pe vârful unui deal,
de unde priveliștea se întinde,
de o parte, până spre Iași și
frumoasele lui împrejurimi,
de altă parte, spre Prut, până în
Basarabia.

Înfățișarea bisericii — a cărei
siluetă albă cu o singură turlă se vede din
mare depărtare — este plăcută ; propor-
țiile-i sunt potrivite. În fațada dinspre apus
are un pridvor cu stâlpi, boltit prin două
cupole sferice, răzimate pe arcuri. Acest
pridvor eră la origină deschis. Mai târziu
însă a fost înfundat cu zidărie grosolană,
astfel că stâlpii au rămas îngropați sub ten-
cueli. Cu ocazia lucrărilor de conservare
ce s'au făcut acum doi ani, s'a pus în evi-
dență structura pridvorului, după cum se
poate vedea din ilustrația dată, de oare-

ce, din motive practice, nu s'a putut dă-
rămă toată zidăria adăogată între stâlpi,
întru cât biserica, fiind așezată, cum am
zis, în loc deschis și ridicat, e foarte mult
expusă vânturilor. E deci absolut necesar
ca — mai ales pentru timp de iarnă — cre-
dincioșii să aibă o intrare închisă.

Pridvorul deschis, cu arcade răzimate
pe stâlpi, se întâlnește rar în bisericile din
Moldova și numai din secolul al XVII-lea
începe. Astfel la biserica fostei mănăstiri
Hlincea de lângă Iași și la biserica din Iț-
cani ⁴⁾. El pare a fi o influență a arhitec-
turii din Țara-Românească, unde pridvoa-
rele deschise cu stâlpi, erau adesea între-
buițate, bunăoară: la vechia Mitropolie
din Târgoviște ⁵⁾, la biserica Snagovului ⁶⁾
și la bolnița Coziei ⁷⁾ etc.

Un alt indiciu al influenței muntene la
biserica din Aroneanu este lipsa contra-
forților. Și, din acest punct de vedere, este
în ceea ce privește bisericile cu turlă, un

¹⁾ *Notițe istorice*, 286.

²⁾ Răp. Melchisedec în 1885 și d. N. Iorga în 1906.

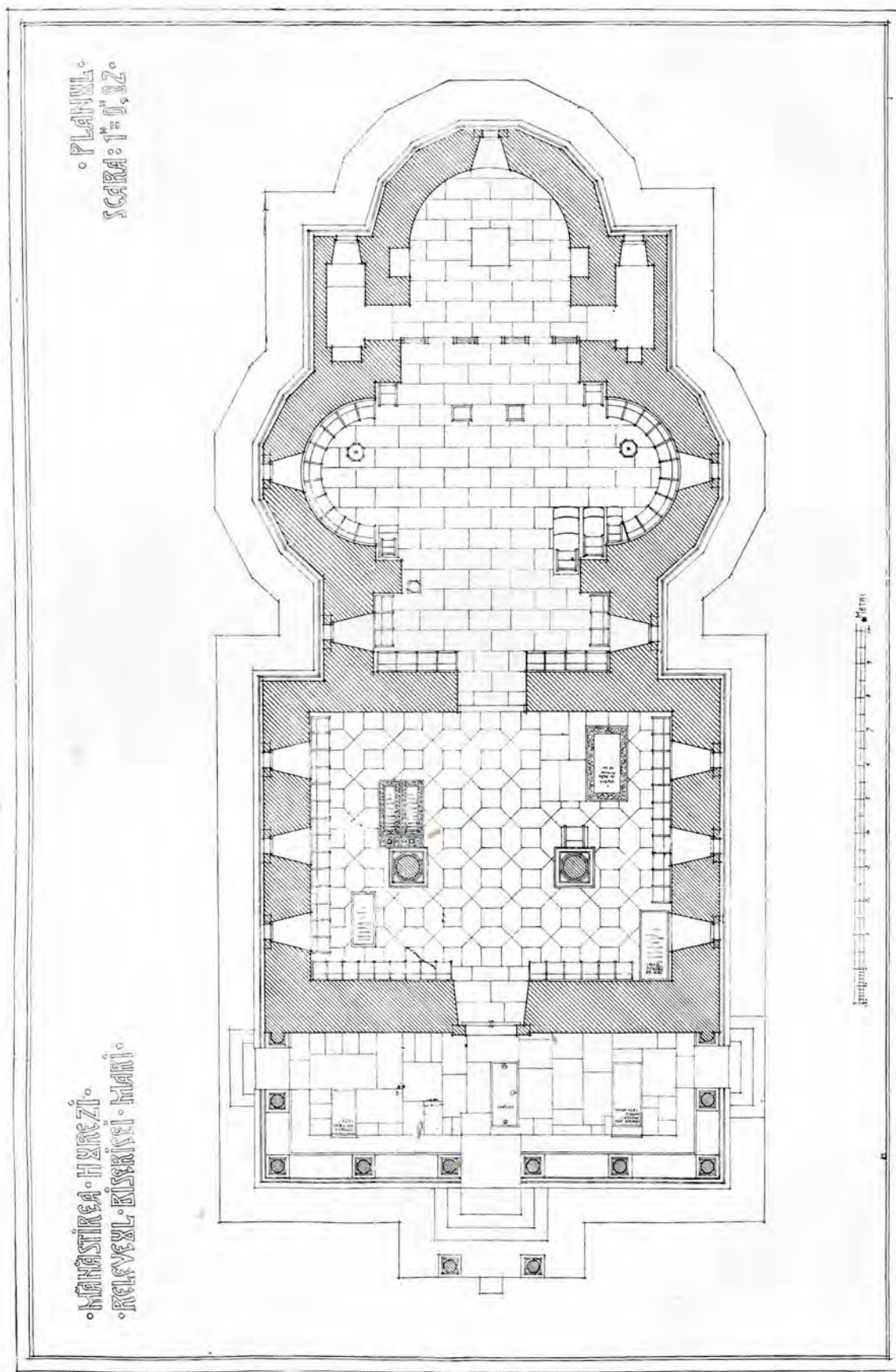
³⁾ V. Raportul Comisiunii pe a. 1908, în acest *Bu-
letin*, a. I, 37.

⁴⁾ Romstorfer, *Die Moldauisch-Byzantinische Bau-
Kunst*, Wien 1896, tabla 4 și, pentru Hlincea, această
publicație, anul I, pag. 87.

⁵⁾ O ilustrație a vechei Mitropolii târgoviștene — nu
după cunoscuta acuarelă de C. Száthmáry, azi în co-
lecțiile Comisiunii Monumentelor Istorice — a reproduc
G. Ionescu-Gion în a sa *Istorie a Bucureștilor*, 157.

⁶⁾ G. Mandrea, *Mănăstirea Snagov*, București 1904.

⁷⁾ P. Antonescu, *Mănăstirea Cozia* (extras din *Li-
teratura și Arta Română* pe 1903).

exemplu aproape unic în Moldova. Un altul ar fi biserica Golia din Iași. Aceasta însă a suferit atâtea schimbări, în cât, până la

perit cu o boltă sferică, dispoziție comună bisericilor Sf. Nicolae-Domnesc din Păpăuți, din Dorohoi și din Iași. El este lu-

facerea cercetărilor necesare, e greu de știut cum va fi fost la început.

Pronaosul bisericii este pătrat și aco-

minat prin patru ferestre înguste de formă ogivală și este despărțit de naos prin trei arcade răzimate pe doi stâlpi rotunzi (ca

și cei dela pridvor), dispoziție rare ori întrebuințată în Moldova, căci se găsește, după cât îmi amintesc, numai la Sf. Nicolae-Domnesc din Iași, la Hlincea, la Ițcani, la Treierarhi și la Golia ¹⁾.

Naosul are forma și structura de bolți obișnuită bisericilor din Moldova, cu turla răzimată pe două rânduri de arcuri suprapuse, din care rândul de sus este așezat pe cheile celui de al doilea. Sâmurile și altarul sunt rotundé atât în interior cât și în exterior și primesc lumina fiecare prin câte o fereastră asemenea celor dela pronaos.

Lungimea bisericii în afară este de 23 m. pe o lățime de 7,70 m., iar înlăuntru lățimea ei este de 5,50 m.

Exteriorul se deosebește prin o decorațiune de teracote smălțuite, care nu se întâlnește la alte biserici. Aceste teracote au forme diferite de acele din timpul lui Ștefan-cel-Mare dela bisericile din Hârlău, Păpăuți, Dorohoi, Sf. Nicolae-Domnesc din Iași și Sf. Ion din Piatra. Ele sunt de trei tipuri. Primul tip are forma unei frunze de stejar sau a unui vârf de sulită (fier de lance) și se aseamănă întru câtva cu un motiv decorativ întrebuințat adeseori în arta arabă. Dimensiunile sunt 32 cm. înălțime, 16 cm. lățime (cea mai mare) și 1 cm. grosime. Lucrul este puțin îngrijit ca desemn și formă neregulată. Al doilea tip este o stea cu șase vârfuri, de 20 cm. lățime și 1 cm. grosime. Al treilea tip este un disc circular de 17 cm. în diametru cu marginea puțin ridicată și cu o găurice la mijloc ²⁾.

Toate aceste teracote sunt smălțuite în-

tr'o coloare verde cu reflexe albastrui irizate și sunt aplicate în tencuiala de ipsos a fațadelor bisericii, după o dispoziție care se poate vedeà în ilustrațiile date.

Ciubucăriile fațadelor par a fi suferit modificări. Cornișa are un profil modern, fără caracter. Restul fațadei e cam confus ca compoziție. Arcadele sunt foarte neregulate. Partea de jos a fațadei este decorată cu nește caneluri verticale, săpate în piatră; restul zidăriei este de cărămidă, afară de capitellele stâlpilor și de soclul bisericii, care este foarte diformat și stricat în multe părți.

Turla se razimă pe două baze, întâia o stea cu douăsprezece vârfuri, a doua un patrat. Ea are douăsprezece fețe, din care patru sunt străpunse cu tot atâtea ferestre mici, foarte înguste. Decorația ei exterioară se compune din arcaturi formate din câte două arcuri de zidărie de cărămidă, unul în retragere față cu celălalt și totul încadrat cu un ciubuc rotund (tor), care urmează forma arcaturilor.

Forma dodecagonală a turlei, lipsa contraforților mici la ea, cari sunt aproape constanți la bisericile din Moldova, precum și decorația arcaturilor oarbe, încadrate cu un ciubuc rotund, denotă de asemenea evidenta influență muntenească în arhitectura bisericii din Aroneanu, lucru pe care, de altfel, ni-l explică și confirmă și istoricii noștri ³⁾.

Interiorul bisericii nu este zugrăvit și, afară de forma bolților, care, cum am spus, este cea obișnuită, nu prezintă absolut nimic deosebit.

ARH. N. GHICA-BUDEȘTI.

¹⁾ Pentru aceste trei din urmă, a se vedea planurile la Romstorfer, *op. cit.*, tabelele 2 și 7.

²⁾ Desemnurile dela pag. 13.

³⁾ N. Iorga, în *Floarea Darurilor* II, pag. 217.